

Oskar Wilhelm Fischinger

<https://www.youtube.com/watch?v=they7m6YePo>

Hudebník, malíř a jeden z pionýrů filmové abstrakce Oskar Wilhelm Fischinger se narodil roku 1900 v německém Gelnhausenu jako čtvrté ze šesti dětí. Jeho otec byl drogerista a rodině matky patřil pivovar s hospodou. Malý Oskar zprvu tíhnul k malování, když pozoroval malíře, kteří se sjížděli do Gelnhausenu na vyhlášené scénérie, ale také k muzice, učil se hře na housle. Později působil jako učeň ve firmě na výrobu varhan, ale tuto pasáž jeho života, přežala první světová válka. Majitelé firmy byli odvedeni do vojenské služby, stejně tak Oskar, ale ten byl propuštěn kvůli nedostatečnému zdravotnímu stavu. Rodina se poté přestěhovala do Frankfurtu. Zde Oskar studoval kresbu architektonických nákresů a plánů či konstrukci nástrojů. Právě ve Frankfurtu se potkal s divadelním kritikem Bernhardem Dieboldem, který mu představil dílo pionýra filmové abstrakce Waltera Ruttmana. Když Fischinger v dubnu 1921 poprvé uviděl Ruttmannův kus „Light-play opus No. 1“ (abstraktní barevný film s živou hudbou) byl nadšen a rozhodl se, že bude filmařem, už kvůli tomu, že bude moci ideálně spojit jak svoji zálibu v grafice či designu, tak vášeň pro hudbu.

Ve svých ranných věcech se Fischinger snažil vymanit z vlivu Ruttmana či Vikinga Eggelinga (SYMPHONIE DIAGONALE) a ovlivněn např. tibetským buddhismem vytvářel meditativní vzory ve stylu mandaly, experimentoval s různými barevnými kapalinami a trojrozměrnými objekty z různých materiálů jako např. vosk či hlína. Dokonce zkonstruoval řezačku vosku, která pracovala synchronně s clonou kamery, což umožnilo účinně snímat průřez tvarovaného materiálu. O svém vynálezu Fischinger napsal Ruttmannovi, který vyjádřil svůj zájem. Fischinger se tedy přesunul do Mnichova, kde Ruttmann začal experimentovat s řezačkou, ale zjistil, že světla ve studiu a kamerách taví vosk víc, než je zdrávo, a tak od práce s tímto nástrojem upustil. Fischinger měl mezitím čas udělat si prvních několik experimentů právě s voskem, souhrnně známých jako WACHSEXPERIMENTE.

<http://vimeo.com/54587174>

Fischinger si v této době přivydělával tvorbou celkem konvenční satiry, v které však již bylo možno vystopovat jeho mistrovství, např. co se týče realistické anatomie či perspektivy. Z tohoto období pochází třeba krátký surrealistický snímek SEELISCHE KONSTRUKTIONEN o dvou opilcích.

http://vk.com/video174341546_162799362

Ze stejného období také pocházely jeho veřejné projekce s různorodým hudebním doprovodem. Zmiňme například vizuální show pojmenovanou R-1, při níž Fischinger používal až pět projektorů, a kterou prezentoval mezi lety 1925-27. V roce 1927 se Fischinger i pod tíhou finančních nesnází rozhodl přesunout do Berlína. Vypůjčil si nějaké peníze od rodiny a vypravil se jen s nejnútnejším vybavením pěšky do hlavního města. Po cestě dlouhé několik set kilometrů pravidelně zaznamenával všemožné statické výjevy, které pak sloučil a rozpohyboval ve filmu MÜNCHEN-BERLIN WANDERING.

<http://vimeo.com/54587466>

Po příjezdu do Berlína si z půjčených peněz založil studio na Friedrichstrasse a záhy dostal několik nabídek na vytvoření speciálních efektů do několika filmů. Zřejmě nejznámější bylo sci-fi Fritze Langa FRAU IM MOND, pro které Fischinger vytvořil rakety, hvězdy a vesmírnou krajinu. Během natáčení si Fischinger poranil kotník a musel být hospitalizován v nemocnici. Během odpočinku na lůžku ale nezhálel a uhlém vytvořil skici pro své další dílo. Fischinger se nyní mohl po tvůrčí stránce cítit celkem svobodně, neboť Walter Ruttmann se odvrátil od abstraktní kinematografie a další dva roky Oskar zasvětil práci na tzv. Studiích, jichž vytvořil celkem třináct, a které můžeme považovat za předchůdce dnešních videoklipů. Jednalo se totiž opět o abstraktní snímky, které byly synchronní s klasickou či populární hudbou. Studie slavily úspěch po celé Evropě a kina, která rostla, jak houby po dešti je houfně nakupovala. Některé se promítaly dokonce i v USA a Japonsku. Díky úspěchům se Studiemi a při přípravě zvláštních efektů se Fischingerovy začalo přezdívát „Čaroděj z Friedrichstrasse“. V roce 1932 se oženil se svou sestřenicí Elfriede a když už mluvíme o jeho rodině je na místě podotknout, že mu občas s pracemi pomáhal jeho bratr Hans, který později v roce 1939 uvedl svůj vlastní a jediný snímek TANZ DER FARBEN. Nastupující a sílící nacismus nepřál umění obecně, o to méně pak umění satirickému či abstraktnímu. Fischinger sice pokračoval v práci, ale houstnoucí atmosféra mu nedovolila plný rozvoj a hlavně prezentaci. Se svým druhým barevným počinem KOMPOSITION IN BLAU musel potajmu objíždět zahraniční festivaly. V této době se také věnoval reklamní tvorbě, jíž zastupují snímky jako KREISE či MURRATTI GREIFT EIN (tančící a pochodující cigarety slavily velký úspěch a promítaly se po celé Evropě, navíc se reklama dala chápat jako satira namířená proti nacismu). V roce 1936 promítl v Hollywoodu jeden z agentů MGM KOMPOSITION IN BLAU a reklamu na cigarety Murratti. Působivosti snímků si všiml režisér Ernst Lubitsch a nabídl Fischingerovi práci v Americe. Fischinger tak unikl jak sevření nacistů, tak zážitku druhé světové války.

Po tvůrčí stránce však pobyt v Americe znamenal pro Fischingera jen obtíže a zklamání. Film ALLEGRETTO, jenž připravoval pro Paramount, měl být původně barevný. Nejen, že studio změnilo původní Technicolor na černo-bílý film, ale ještě snímek sestříhalo a doplnilo jinými záběry. Až po letech se Fischingerovi podařilo za pomoci Hilly von Rebay (malířky a spoluzakladatelky Guggenheimova muzea v New Yorku) film od studia odkoupit a konečně ho dokončit dle původního konceptu. Další svízele provázela AN OPTICAL POEM, další abstrakci s klasickým doprovodem tentokrát od Liszta, za kterou kvůli účetnímu systému u MGM nedostal zapláceno. V roce 1940 byla uvedena FANTASIA z dílny Walta Disneyho, pro kterou Fischinger připravoval některé pasáže, jenž však nakonec byly zjednodušeny či úplně nahrazeny a Fischinger nakonec nebyl ani uveden v titulcích filmu. Guggenheimova nadace si od Fischingera vyžádala krátký film loajální k Americe, a tak Fischinger v roce 1942 dokončil AMERICAN MARCH. Nadace pak Oskara nutila k vytvoření filmu v duchu jeho starších děl, tentokrát s Bachovým třetím Braniborským koncertem. Fischinger se však chtěl ubírat ve své tvorbě již jiným směrem, naopak vytvořit film němý, a tak víceméně potajmu dokončil RADIO DYNAMICS. Nakonec se Fischinger k Bachovy přeci jen vrátil a v roce 1947 dokončil své poslední velké dílo MOTION PAINTING NO. 1.

Od té doby se již Oscar věnoval pouze malování (celkem vytvořil kolem 900 pláten) a jeho díla dnes nalezneme v mnoha muzeích, galeriích i soukromých sbírkách. V polovině padesátých let ještě zkusil prorazit s novým vynálezem, tzv. Lumigrafem, což byl nástroj pro dvě osoby, kterým umožňoval

vytvářet světelnou (či barevnou) show synchronně s hudbou. Bohužel se přístroj nikdy neprosadil a dnes je muzejním exponátem. Fischinger dožil v USA, zemřel v roce 1967 v Los Angeles. Fischingerovo dílo bylo mnohokrát oficiálně uznáno odborníky za kulturní dědictví hodné obdivu, byl průkopníkem abstraktní kinematografie a předchůdcem videoklipu. Ovlivnil další generace avantgardních filmařů jakými byli např. Norman McLaren, Len Lye či Stan Brakhage